

(/)

🏠 (/)

> Trafik og transport - Videnskab - Teknik (<https://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5/trafik-og-transport-videnskab-teknik>)

> Bøger (<https://www.historie-online.dk/boger>)

> Anmeldelser (<https://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5>) > Danmark set fra en togkupe

← **Forrige artikel** (<https://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5/trafik-og-transport-videnskab-teknik/vejhistorie-40-2022>)

Danmark set fra en togkupe

Kategori: Anmeldelser

Visninger: 931

Del artikel: **f** ([https://www.facebook.com/sharer/sharer.php?u=https://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5/trafik-og-transport-videnskab-teknik/danmark-set-fra-](https://www.facebook.com/sharer/sharer.php?u=https://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5/trafik-og-transport-videnskab-teknik/danmark-set-fra-en-togkupe)

[en-togkupe](https://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5/trafik-og-transport-videnskab-teknik/danmark-set-fra-en-togkupe)) **t** (<https://twitter.com/home?status=>. Aktiviteten kan ses på

[https://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5/trafik-og-transport-videnskab-](https://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5/trafik-og-transport-videnskab-teknik/danmark-set-fra-en-togkupe)

[teknik/danmark-set-fra-en-togkupe](https://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5/trafik-og-transport-videnskab-teknik/danmark-set-fra-en-togkupe)) **in** ([http://www.linkedin.com/shareArticle?](http://www.linkedin.com/shareArticle?mini=true&url=https://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5/trafik-og-transport-videnskab-teknik/danmark-set-fra-en-togkupe&title=)

[mini=true&url=https://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5/trafik-og-transport-videnskab-teknik/danmark-set-fra-en-togkupe&title=](https://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5/trafik-og-transport-videnskab-teknik/danmark-set-fra-en-togkupe&title=))

Martin Zerlang

Danmark set fra en togkupe

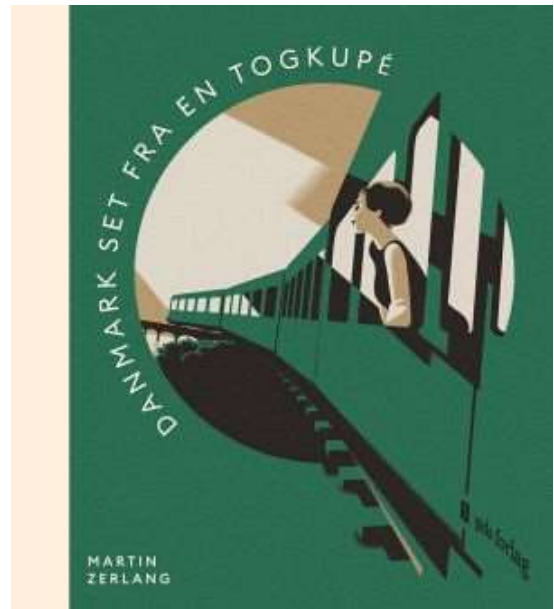
Gads forlag, 2023. 304 sider illustreret. 400 kr.

Af Kresten Sæe

Et pragtværk med stor samfunds- og kulturhistorisk tyngde

Bogen indgår sammen med Danmark set gennem et cykelhjul (Se anmeldelse her (/boger/anmeldelser-5-5/sport-idraet-krop-sundhed-sygdom/danmark-set-gennem-et-cykelhjul)) og Danmark set gennem en bilrude (Se anmeldelse her) (/boger/anmeldelser-5-5/trafik-og-transport-videnskab-teknik/danmark-set-gennem-en-bilrude) i en nostalgisk kulturhistorisk trilogi med en gennemgang af jernbanens historie i Danmark. Der er som i de to forudgående bind ikke tale om et værk med decideret teknologisk vinkel. Derimod er der tale om et gennem illustreret coffee table lignende pragtværk i stort format på tykt glittet papir, der er udstyret med en vrimmel af illustrationer i form af ældre og nyere fotos, bogforsider, plakater fra film og jernbanerelaterede begivenheder samt gengivelser af farvestrålende ældre tryksager af enhver art gengivet i grafisk topkvalitet.

Indholdet er dog en hel del fra coffee table genrens mainstream, idet der er tale om en fremstilling af både faglig substans og kulturhistorisk tyngde med vægt på jernbanens aftryk i fx litteratur og anden kunst.

Filmplakat for Olsen banden på sporet 1975. Jeg har en plan siger Egon som altid. Men hvad nytter det man har en plan, når DSB har en anden plan ...

Jernbanen sætter præg på både landskab og samfund

Inddelingen er kronologisk i form af en række årstalsinddelte kapitler med en bred skildring af, hvordan en af det 19. århundredes største opfindelser har sat sit præg på hverdagen og kulturen i Danmark.

Toget og jernbanerne har omskabt landskabet og byerne, ja dertil selv skabt hele byer, et stort antal af stationsbyer. Yderligere har jernbanerne omskabt tiden, så alle steder har måttet rette sig efter køreplanen og indstillet urene og efter den samme tid fra Gedser til Skagen.

Den primære vægt ligger dog på, hvordan jernbanen siden 1840 har påvirket og omskabt Danmark på en række områder. Det være sig politisk, med hensyn til økonomi, i mentalitet, kunst, litteratur, musik, og film.

Som eksempler kan her bare nævnes sproget, som i udstrakt grad har taget form og farve efter jernbanedriften. Udtryk som, at tingene er "på skinner", der er "fuld damp på", alt bare "kører" eller der "fløjtes afgang", er alle hentet fra jernbanesammenhæng.

Indhold og opbygning

Bogens første hovedkapitel omhandler pionertiden ca. 1840-1870, som starter, da lokomotivet Odin i 1847 ruller ud på sit og jernbanens jomfrutur fra København til Roskilde.

Herefter følger kapitlerne om jernbanens gennembrudstid 1870-1900 og storhedstiden 1900-1920, hvor byporte erstattes af banegårde, næsten enhver landsby skulle have stoppesteder, og de mange jernbanerelaterede byggerier kulminerede med indvielsen af Københavns Hovedbanegård 1911.

Konsolideringstiden strækker sig fra 1920-1950, hvor kapitlet 1940-45 også fortæller om besættelsestidens jernbanesabotage såvel som dens aftryk i film og romaner.

Tiårene efter krigen 1950-1970 er de store planers og vidtskuende tankers tid. Her taler vi om Fingerplanen, hvor S-togslinjerne danner de fem fingre i forhold til forstadsudviklingen i København. Men årene var også en periode, hvor konkurrencen fra privatbilismen for alvor slog igennem med motorvejenes asfaltlinjer gennem landskabet.

I kapitlet om perioden 1970-2000 mister togdriften for alvor terræn til bil- og flytrafik, mens DSB udsættes for storm og skandaler, men også står for store markedsrelaterede fremstød og forandringer.

Sidst kommer kapitlet med overgangen til det nye årtusind 2000-2025, hvor der til sidst ses en åbning for en slags jernbanerenæssance med stigende fokus på kollektiv transport, nye elektrisk drevne lokomotiver, letbaner, metrobyggeri, batteridrevne tog på sidebanerne og vægtning af grøn udvikling.

Mens de mange passagerer kunne sidde enten tavst eller i samtale i kupeerne, lagde jernbanebørsterne banen svelle for svelle og skinne for skinne gennem hårdt arbejde foran det nye damp tog

Jernbanen som faktor i dansk kulturhistorie

Gennem bogens kapitler øser Zerlang i et rigt omfang af litteraturen både i form af erindringer og romaner af en lang række danske forfattere, men også jernbanerelateret faglitteratur, aviskronikker, artikler citres og analyseres flittigt. Kort sagt alt på tryk inkl. brochurer og tidens plakater, kunst og musik indgår overalt i fremstillingen.

Derudover bliver der også plads til omtale af arbejderne – jernbanebørsterne – som lagde skinnerne, hvor udviklingens lokomotiver og vogne rullede frem.

Sideløbende inddrages også arkitekturen og i de mange stationsbygninger og hvad dertil hører af fx jernbanehoteller, broer, remiser m. m. som overalt bredte sig i landskabet. Hertil kommer den kritik, som disse byggeriet blev genstand for i form af fx gengivelse af debatter i samtidens medier.

Bogen mangler heller ikke afsnit om banebegejstring og fascination og fx jernbanen som faktor i udlængsel eksemplificeret fra uddrag fra fx H.C. Andersen og Vilhelm Becks rejseskildringer. Herfra trækkes der også linjer til lysten i at opleve Europa efter anden verdenskrig og den store revitalisering af rejselysten med Interrailkulturen i 1980erne.

Togkupeen og pendlerkulturen som litterært interaktivt rum

Tankevækkende er den danske romans udstrakte anvendelse af togkupeen med den specielle kultur med dets særlige nærvær, - et nærvær efter nye regler, der var tæt men som oftest var et tavst ikkesamvær.

Togkupeerne og pendlerkulturen blev for forfatterne her et nyt spændende møde- og interaktionsfora, som gennem årene dannede baggrund for handlingen i utallige romaner. Bøger Zerlang flittigt referer og analyserer gennem fremstillingen.

Mange læsere vil også værdsætte den mere anekdotiske del af fremstillingen med fx omtale af den koleriske mangeårige Brøndby borgmester Kjeld Rasmussens evindelige opgør mod DSB's S-togsdispositioner og påståede forfordeling af Vestegnens borgere.

Sammenfatning: Et værk af stor bredde og kvalitet

Forfatterens baggrund som professor i litteraturvidenskab sætter et solidt aftryk i kraft af de mange uddrag, omtaler og analyser af danske skønlitterære bøger, film og billedkunst.

Indholdsmæssigt breder bogens sig i det hele taget over en meget bred front. Tangenter er mange og kan nok stedvist medvirke til at gøre fremstillingen lidt uoverskuelig.

Men Zerlang er god til at binde de mange løse ender sammen. I det hele tage var jeg gentaget imponeret af hans evner til at knytte jernbanen sammen med en analytisk gennemgang af den danske kultur og samfundets øvrige teknologiske og demografiske udvikling.

Rent fremstillingsmæssigt er værket ret lettilgængeligt. Her er det mere emnespredningen og de mange analyser og sammenhænge, der udgør udfordringerne i abstraktionsniveauet.

Med min biblioteksbaggrund glædede jeg mig over de mange litterære småanalyser, indholdsreferater og samfundspareller, mens min historie- og teknikbaggrund fx faldt for omtalerne af besættelseshistorien og omtalen af den karismatiske DSB direktør Poul Hjelts energiske indsats med udskiftning af logo, uniformer og intercityafgange. Hjelt satte gang på gang – ligesom de senere så populære reklamer med Harry og Bahnsen – DSB på dagsordenen, men generaldirektøren formåede alligevel aldrig at løse DSB's mere grundlæggende problemer og det faldende passagertal.

I det hele taget scorede Zerlangs mange iagttagelser gode points hos undertegnede. Hans mix er overalt veldoceret, pennen flyder, og han har en beundringsværdig evne til at binde jernbanehistorie, anekdoter og kulturelle elementer sammen på en spændende måde.

[Historie-online.dk, den 15. marts 2023]

← **Forrige artikel** (<https://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5/trafik-og-transport-videnskab-teknik/vejhistorie-40-2022>)

SE RELATEREDE ARTIKLER

DC-3'EREN FRA ROSKILDE

(<https://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5/trafik-og-transport-videnskab-teknik/dc-3eren-fra-roskilde>)

(<https://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5/landbrug-haandvaerk-industri/dansk-industrihistorie-isaerklasse>) (<https://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5/trafik-og-transport-videnskab->